

Kõne Riigikogu sotsiaalkomisjonis 08.11.2022

Arvamus perehüvitiste seaduse ja perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõule 703SE

MTÜ Lastekaitse Liit, esindaja Helika Saar

Suur tänu Sotsiaalkomisjonile kutse eest tänasele arutelule. Lastekaitse Liit on oma kirjalikud arvamused eelnevalt Sotsiaalministeeriumile¹ ja Riigikogu sotsiaalkomisjonile² edastanud, ning jääb öeldu juurde - **käesolev eelnõu riivab ühiskondlikku õiglustunnet, ei ole kooskõlas võrdsusõigusega, proportsionaalne, ega taga Eestis iga lapse võrdset kohtlemist. Eelnõu ei ole teadus- ega tõenduspõhine.**

Enne siiski kui Lastekaitse Liidu tänase sõnumi juurde asun - ma ei tea, kas keegi teist eile nägi ERR'i väga mõtlemapanevat saadet Siin me oleme?³. Saates rääkisid haavatavad noored, kelle haridustee on jäänud poolikuks, kes ei tööta, ning on ühiskonnast eemaldunud. Eestis on umbes 20 000 15–29-aastast noort, kes ei õpi ega tööta.

Saates üks 24-aastane noormees tõdes, et teda kooliajal kiusati väga, kuna ta oli alla keskmise arvestuse perest. "Ütleme nii, et mul polnud pesemistingimusi, mul polnud vetsu. Mul ei olnud mitte midagi. Põhimõtteliselt null. Ja kui sa lähed kooli ja saadakse teada, siis sa saad täie rauaga," meenutas noormees. Teine nn kadunud noor elab praeguseni koos oma vanaemaga pisikeses Tsiistre külas, kust buss käib kolm korda päevas ning paraku on nende kellaajad sellised, et õigeks ajaks tööle ja tagasi ei jõuaks kuidagi. Autojuhiluba on noormees püüdnud saada, kuid depressiooni diagnoos on muutnud selle keeruliseks.

Me ei tea, kas nad on oma pere esimesed, teised või kolmandad lapsed, kas nad olid üksikvanema, kahe vanemaga või eestkosteperest - aga sellel ju polegi tähtsust – iga laps on oluline, sõltumata tema sünnijärjekorrast, leibkonnatüübist ja elukohast. Ühestki lapsest ei tohiks saada nn kadunud noor, eriti meie vananevas ja kahaneva elanikkonnaga Eestis.

Tänase Statistikaameti uudise⁴ kohaselt on suhteline vaesus Eestis tõusnud kui võrrelda 2020-2021. Aga meil pole veel käesoleva aasta tulemusigi, kus inflatsioon on teinud uperpalle. Statistikaameti kohaselt oli 2021 suhtelises vaesuses– 10,2% ühe lapsega peredest, 9,6% kahe lapsega peredest ja 5,3% kolme-või enama lapsega peredest. Ühe vanemaga perekondi suisa 29,2%. Ida-Viru näitajad Harjumaa vastavast üle kahe korra kõrgemad. Puuetega lapsi ca 9000. Vaesuse suhtes haavatavate lasterühmade analüüsist selgub, et võrreldes kõikide Eesti lastega (2020. aastal 6,4%) on ilmajätetus suurem puudega lastel (2019. aastal 17,5%)⁵.

---

¹ Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/09/1-8-2-22-35_Arvamus-perehuvitiste-seaduse-ja-perekonnaseaduse-muutmise-seaduse-eelnoule.pdf

² Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/11/1-8-2-22-42_Arvamus-perehuvitiste-seaduse-ja-perekonnaseaduse-muutmise-seaduse-eelnoule703SE.pdf

³ Loe lähemalt: <https://www.err.ee/1608780838/siin-me-oleme-raske-lapsepolv-toodab-kadunud-noori>

⁴ Loe lähemalt: <https://www.stat.ee/et/uudised/suhtelist-vaesust-kogevad-enim-vanemacalised-lastega-peredest-üksikvanemad>

⁵ Laste suhtelise vaesuse määr (29,6%) on kaks korda kõrgem kui kõigi Eesti laste vaesuse määr. Loe lähemalt: Viira, A., Sinisaar, H. (2021) Laste elustandard. Kogumikus Lapsed Eesti ühiskonnas (2021) Õiguskantsleri

Vastavalt ÜRO Lapse õiguste konventsioonile on erinevustest hoolimata laste õigused ühesugused ja igal lapsel on õigus mitmekülgsel arengule ja heaolule. Kõigil lastel on õigus võrdsele kohtlemisele. Ei ole õige eelistada ühte gruppi teisele.

Eesti ratifitseeris 31 aastat tagasi ÜRO Lapse õiguste konventsiooni, mille kohaselt **peab riik laste huvidest lähtuma igas otsuses – mitte ainult deklaratiivselt vaid ka realselt tegutsedes**. Kusjuures PS § 12 lg-st 1 tuleneb kohustus järgida võrdse kohtlemise põhimõtet ka seadusi luues ja neid kehtestades⁶. Ka Riigikohus on asunud seisukohale, et lisaks võrdsusele seaduste kohaldamisel tuleb sätet tõlgendada „õigusloome võrdsuse tähenduses – seadused peavad ka sisuliselt kohtlema kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi“⁷.

Eelnevast tingituna tekib küsimus, kuidas on võimalik, et põhiseadusliku korraga Eesti Vabariigis hoolimata:

- 1) laiaulatuslikust ühiskondlikust kriitikast eelnõust tuleneva ebavõrdse kohtlemise osas (kollektiivne pöördumine Peretoetused õiglaseks, lugematud artiklid ja sõnavõtted meedias, ka arvamused Riigikogu sotsiaalkomisjonile);
- 2) kaasatud organisatsioonide vastuseisust ja ettepanekutest⁸ (nt 8-st SOM´ile kaasamisprotsessis arvamuse esitanud organisatsioonist 6 otsesesõnu viitas esimese, teise ja kolmanda, jne lapse võrdse kohtlemise vajalikkusele);
- 3) kohtute⁹, sh Riigikohtu seisukohtadest¹⁰ (puudutab eelnõu muudatust, mille kohaselt ei arvestataks miinimumelatise suuruse määramisel tulevikus enam lasterikka pere toetust);
- 4) korduvast osundusest kaasata eelnõu puhul rahvastikuteadlasi ja demograafe, ning hinnata mõjusid terviklikult¹¹;

Kantselei. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/Lapsed-EestiUhiskonnas_kogumik%202021.pdf

⁶ Loe lähemalt: <https://pohiseadus.ee/sisu/3483>

⁷ Loe lähemalt: RKPJKo 01.10.2007, 3-4-1-14-07, p 13; vt ka RKPJKo 30.09.2008, 3-4-1-8-08 ; RKPJKo 20.03.2006, 3-4-1-33-05, p 26

⁸ Loe lähemalt: Perekõlvitiste seaduse ja perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirja lisa (kooskõlastustabel): <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnou/eelnou/7285ebe6-ae44-47a1-99cf-2d0c5768bfc8/Pereh%C3%BCvitiste%20seaduse%20ja%20perekonnaseaduse%20muutmise%20seadus>

⁹ Loe lähemalt Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi, Harju Maakohtu, Pärnu Maakohtu, Eesti Advokatuuri Perekonnaõiguse komisjoni, Tartu Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi, Tartu Maakohtu ja Viru Maakohtu arvamus perekõlvitiste seaduse ja perekonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu 703 SE kohta.

Märgukiri 07.10.2022 Riigikogu sotsiaalkomisjonile:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnou/eelnou/arvamused/7285ebe6-ae44-47a1-99cf-2d0c5768bfc8/Pereh%C3%BCvitiste%20seaduse%20ja%20perekonnaseaduse%20muutmise%20seadus>

¹⁰ Ibid 8.

¹¹ Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/09/1-8-2-22-35_Arvamus-perekõlvitiste-seaduse-ja-perekonnaseaduse-muutmise-seaduse-eelnou.pdf

- 5) SOM ja SKA sedastusest, et seaduse rakendamine ei ole kavandatavas ajaraamis terviklikult teostatav (tehniliste lahenduste, inimressursi puudumine jne)¹²;
- 6) Eestis kehtivast põhiseadusest ja ÜRO lapse õiguste konventsioonist, jt siduvatest dokumentidest...

...on eelnõu ikkagi läbinud oma praeguses versioonis Riigikogus esimese lugemise, ning kooskõlastustabelis on ettepanekutele vastuseks: *Käesolev eelnõu lähtub Vabariigi Valitsuse koalitsioonilepingus kokkulepitust. Koalitsioonileping ei saa olla ülimuslikum põhiseaduse mõttest.* Sellele (avatud, kaasava ja teadmispõhise õigusloome puudumine) on viidanud ka üks põhiseaduse loojatest Liia Hänni. Paraku seletuskirjalt jätkuvalt ei ilmne, et käesoleva eelnõu puhul oleks rahvastikuteadlasi ja demograafe kaasatud. Samuti on mõjusid hinnatud põgusalt ja valikuliselt.

Lastekaitse Liit kordab oma mais 2022 arvamuses perehüvitiste seaduse muutmise seaduse eelnõule 619 SE¹³ rõhutatud mõtet - **lapsed ei tohi kunagi olla poliitvõitluse objektid.** Lähenevate Riigikogu valimiste ootuses on siinjuures paslik meenutada Eesti suhtes 1991. aastast kehtivat ÜRO Lapse õiguste konventsiooni ühte aluspõhimõtet, et kõik otsused peavad lähtuma lapse parimatest huvidest. Iga lapse puhul. Riigi igas otsuses. LÕK-i artiklis 6 on sätestatud iga lapse sünnipärane õigus elule. LÕK-i artikli 6 järgi ei ole elu pelgalt füüsiline eksisteerimine, vaid lapse elu peab olema väärkas¹⁴. LÕK-i artiklis 6 on nõutud, et osalisriigid võtaksid lisaks tarvitusele tõhusad ennetusmeetmed, et luua igale lapsele võimalus inimväärseks eluks. Kõiki neid meetmeid tuleb rakendada ühtki last ja lasterühma diskrimineerimata.

Lastekaitse Liit on alati olnud universaalse lapsetoetuse pooldaja ning aastakümneid seisnud lapsetoetuse säilimise ja inimväärse suuruse eest. Liit rõhutab, et oluline on kohelda lapsi võrdsetel alustel. Ebavõrdsus ja ääremaastumine¹⁵ on olnud aastakümneid Eestis suureks probleemiks¹⁶. Seega peab riigi eesmärgiks olema ebavõrdsuse vähendamine, mitte

---

¹² Loe lähemalt SKA kiri 01.11.2022 nr 5.2-2/46149-2 ibid. 8

¹³ Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/05/1-8-2-22-21_Arvamus-perehuvitiste-seaduse-muutmise-seaduse-eele-noue-619-SE_0.pdf

¹⁴ Nii inimõiguste komitee kui ka lapse õiguste komitee seisukoht on, et õigust elule ei tohi tõlgendada kitsendavalt. Nad on sidunud õiguse elule inimväärkuse põhimõttega. Õigus elule ei kaitse mitte ainult lapse füüsilist olemasolu, vaid paneb osalisriikidele kohustuse tagada talle inimväärne elu. Human Rights Committee. General comment No. 36 (UN Doc CCPR/C/GC/36, 2019), Article 6: right to life., p 26. CRC Committee, General Comment No 21: on children in street situations (UN Doc CRC/C/GC/21) (2017), p 29

¹⁵ Riigikontroll rõhutab oma 2020. a novembris avaldatud aastaaruandes parlamendile „Esmatähtsate avalike teenuste tulevik“, et kogu Eesti väljaspool Harju- ja Tartumaad on ääremaa. Loe lähemalt: arvutivõrgus kättesaadav:

<https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Riigikontrolliaastaaruanneparlamendile/tabid/110/lang%20uage/et-EE/Default.aspx>

¹⁶ Lauristin, M. (2021). Taasiseseisvunud Eesti kolm aastakümnet inimarengu luubi all. Ülevaade Eesti Taasiseseisvunud Eesti kolm aastakümnet inimarengu luubi all. Ülevaade Eesti inimarengu aruannete sisust 1995–2020. Eesti Koostöö Kogu. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2021/03/EIA25_tervik_kogumik.pdf, Saar, H. Lapse õigused 2018-2019 (2019). Inimõigused Eestis 2020. Inimõiguste Keskus. Pikem versioon arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2019/12/Lapse-%C3%B5igused-2018-2019.pdf>

ühiskonnas lõhede suurendamine. Paraku aga käesolev eelnõu hoolimata ühiskondlikust laiaulatuslikust kriitikast seda teeb.

Eesti Vabariigi põhiseadus ütleb, et Eesti Vabariik on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele. Just selles järjekorras on need sõnad põhiseaduses ja see järjekord ei ole kaugeltki mitte juhuslik, vaid on väga tähtis. Rahvastikuteadlane ja statistik Ene-Margit Tiit on rõhutanud, et *tegevus peab olema õiglane ja ka näima õiglasena*¹⁷.

Kas eelviidatud nn kadunud noorte näidete valguses teile kõlab õiglasena olukord, et lapsetoetuse maksmine lõpetakse 16 eluaasta täitumisel, kui nt tervislikel või sotsiaalmajanduslikel põhjustel pole lapsel ja ma rõhutan lapsel (LÕK 18-aastani) võimalik õpingutega jätkata. Aga käesoleva eelnõu kohaselt edaspidi olukorras kui peres näiteks on kolm last, sh üks 17-aastane, teised 5- ja 3- aastased - makstakse lasterikka pere toetust veel üle 20 aastat pärast esimese lapse täisealiseks saamist. Ja seda ilma igasuguse õppimistingimusega.

Eelnevale tuginedes jääb Lastekaitse Liit oma esitatud arvamuste juurde, rõhutades võrdsusõiguspõhimõttest lähtuvalt, et:

- 1) edaspidi oleks lapsetoetuse suurus 100 eurot iga lapse kohta, mis tagaks iga lapse võrdse kohtlemise, sõltumata tema sünnijärjekorrast;
- 2) indekseerida on vaja ka lapsetoetus, mis mõjuks toetavalt igale lapsele Eestis;
- 3) põhjendatud oleks lasterikka pere toetuse vähemalt osaline arvestamine miinimumelatise suuruse määramisel (sarnaselt kohtute ettepanekule);
- 4) ei toeta korda, millega makstakse lasterikka pere toetust täies ulatuses kuni kolmest lapsest vanima 24-aastaseks saamiseni, sh ilma õppimistingimusega.

Kõigil lastel on õigus võrdsele kohtlemisele. Sõltumata mitu last on peres, mitmendana laps perre sünnib ja millises Eesti omavalitsusüksuses ta kasvab, on toidukaubad ja bensiin kõigile peredele võrdse hinnaga.

---

¹⁷ Vaata lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2021/11/1-8-2-21-55_Arvamus-perekonnaseaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seaduse-eelnou-474-SE-kohta.pdf